

Blok 3A

Skal vi være venner? En undersøgelse af den personlige relations betydning for det faglige udbytte af ph.d.-vejledning

---

Programtekst

Ud fra en kvalitativ undersøgelse blandt ph.d.-vejledere diskuteres den personlige relations betydning for det faglige udbytte af ph.d.-vejledning, samt vejledningsdidaktiske implikationer heraf.

Abstract

Dette paper ligger sig i forlængelse af konferencetemaet 'overlevelse', sat i relation til ph.d.-studerendes lærings- og copingstrategier, samt trivsel generelt i forbindelse med ph.d.-uddannelsen. Vi ved fra nyligt udgivne rapporter og tilfredshedsundersøgelser på Aarhus Universitet (Gudnitz, Bengtson & Keiding 2014; Hermann, Wichmann-Hansen & Jensen 2014), at de ph.d.-studerende, trods generel tilfredshed, kæmper med fænomener som stress, angst, isolation og ensomhed. Vi ved fra den internationale forskning i ph.d.-vejledning og ph.d.-uddannelse, at den relationelle dimension, altså det personlige og sociale forhold mellem vejleder og studerende, har stor indflydelse på de studerendes faglige præstation, deres trivsel under ph.d.-forløbet, samt tidlig færdiggørelse og indlevering af ph.d.-afhandlingen (Lee 2008; Lee 2012; Ives & Rowley 2005; Grant 2008; Gatfield 2005; Kandiko & Kinchin 2013). Det relationelle element har været undersøgt i forbindelse med den formelle del af ph.d.-uddannelsen i forbindelse med udformning af kontrakter mellem vejledere og studerende (Hockey 1996; Grant 1999) og induktions- og screeningsprogrammer i forbindelse med optagelsen af de ph.d.-studerende (Eley & Murray 2009; Lee 2012), samt med indlemmelsen af ph.d.-studerende i faglige miljøer forstået som praksisfællesskaber (Gardner & Mendoza 2010; Pearson & Brew 2002).

Det formelle og uformelle blik på relationen mellem vejleder og studerende er traditionelt sat i forbindelse med institutionelle krav og regler, eller til fagmiljøernes forventninger, normer, og idealer for adfærd og identitetsudvikling hos de ph.d.-studerende. Dog ved vi ikke meget om det mere privat-personlige og ikke-akademiske, og hvorledes dette indflyder på ph.d.-vejledningen og uddannelsen mere generelt. I de seneste år, er forskningsfokuset blevet rettet mod sådanne ikke-akademiske og ekstra-curriculære dele af de ph.d.-studerendes støttenetværk, samt den gensidige betingning og indflydelse mellem institutionelle og privatpersonlige dele af de studerendes livsverden (McAlpine & Amundsen 2011; Määttä 2012; Hopwood et al 2011). Ud fra mine egne empiriske undersøgelser er det blevet synligt, at de ph.d.-studerendes læringsstrategier kan være mangeartede og idiosynkratiske (Bengtson 2016a; Bengtson 2016b; Bengtson 2016c), samt at de ph.d.-studerende ofte prøver at tilpasse deres læringsstrategi og identitetsarbejde til, hvordan vejleder initierer og implicit definerer relationen mellem vejleder og studerende. Dog ved vi ikke så meget om de vejledningsdidaktiske implikationer af dette, altså hvordan ph.d.-vejledere forholder sig til den privat-personlige dimensions betydning for læringsvilkårene i ph.d.-vejledningen. Derfor spørger jeg ud fra en vejledningsdidaktisk horisont: Hvad betyder den personlige og sociale relation mellem ph.d.-vejledere og ph.d.-studerende for det faglige udbytte af vejledningsforløbet, og hvordan reflekterer vejledere over denne didaktiske udfordring?

Under mit forskningsophold på Oxford Learning Institute, University of Oxford, i foråret 2015, foretog jeg en række kvalitative interviews med ph.d.-vejledere fra Oxford Universitets Humanitetske Fakultet (Humanities Division) og Samfundsvidenskabelige Fakultet (Social Sciences Division). Målet var at undersøge, hvordan ph.d.-vejledere reflekterer didaktisk over betydningen af relationen mellem vejleder og studerende for det faglige udbytte og den forskningsmæssige dybde af vejledningen. I alt blev der foretaget 11 vejlederinterviews, og hvert interview tog mellem 45-60 minutter. Som beskrevet i Bengtsen (2016b) blev interviewene planlagt, designet, udført og behandlet under inspiration af især interviewforståelserne og analysermetoderne hos Brinkmann og Kvale (2014), Fog (2007) og McCracken (1988). Især i kodningen og analysearbejdet gjorde jeg brug af en lingvistisk-fænomenologisk kodnings- og analysemetode, som jeg udviklede i min ph.d.-afhandling (Bengtsen, 2012, p.123ff.), hvor jeg sætter fokus på sprogets forskellige form- og indholds niveauer hos informanterne. Afsluttende foretog jeg en kategorisering på tværs af vejlederinterviewene, hvor jeg på baggrund af analysen fremdrog tre grundlæggende forskellige former for didaktisk refleksion vedrørende forholdet mellem personlige, sociale og faglige dimensioner af ph.d.-vejledningen.

På baggrund af interviewene kan vejledernes didaktiske refleksioner grupperes samlet i tre forskellige kategorier: Vejlederne i den første kategori skelner skarpt mellem den personlige og faglige dimension af relationen mellem vejleder og studerende. Vejlederne i denne kategori er forsigtige med at blive personligt tæt knyttet til deres ph.d.-studerende, da de er urolige for, om for megen personlig og social kontakt kan medføre ufrivillig nepotisme og favorisering af nogle studerende frem for andre. Ligeledes er de urolige for, om de i en mere personlig relation kan opretholde den neutrale og kritiske tilgang til deres studerendes arbejde, som de mener er målet med vejledningen. Den personlige dimension forstås hér som en mulig trussel og bias i forhold den kritisk-faglige og sobre, professionelle rolle som vejlederne stræber mod. Vejlederne i den anden kategori vurderer, at en vis sammenfletning og 'krydsbestøvning' mellem den faglige og personlige sfære kan være konstruktiv for den ph.d.-studerendes forskning. Vejlederne beskriver, at de forsøger at socialisere med de ph.d.-studerende i forbindelse med de faglige seminarer og aktiviteter, som forskningsprogrammerne og afdelingerne afholder, og til de ofte efterfølgende kaffe- og drinksreceptioner. Det opleves, at en optimistisk og hyppig personlig og social kontakt i 'mellemrummene' af de faglige aktiviteter kan styrke og motivere samarbejdet mellem vejleder og studerende, samt de ph.d.-studerende imellem. Selvom vigtigheden af den personlige og sociale kontakt i denne kategori fremhæves, ses den som en del af de allerede etablerede faglige og institutionelle miljøer og aktiviteter, som en form for nyttig og motiverende 'fyld'. Vejlederne i den tredje kategori går ind for en tæt og veholdende personlig og social kontakt mellem vejleder og studerende. Her betones vigtigheden af at mødes i sociale miljøer uden for universitetet, samt relevansen af at besøge hinanden privat og lære hinanden bedre at kende som privatpersoner. Vejlederne hér mener, at den udvidede personlige og sociale relation fremmer tilliden mellem vejleder og studerende, samt mindsker præstationsangst og urealistiske krav, som de ph.d.-studerende stiller til sig selv, hvis de oplever vejleder som et 'normalt' menneske med særheder, fejl og mangler.

I min konferencepræsentation vil jeg uddybe undersøgelsens fund, samt diskutere, hvilke vejledningsdidaktiske og læringsmæssige implikationer hver forståelseskategori kan siges at medføre. Ligeledes vil jeg diskutere, om mangfoldigheden af forståelser af den personlig-sociale relation kan rummes i de vejledningsdidaktiske begreber, vi i dag har inden for ph.d.-vejledning og ph.d.-uddannelse, både i relation til forsknings- og udviklingshorisonter herhjemme og internationalt. Jeg vil kritisk diskutere, om det

begreb om venskab, der figurerer i forsknings- og udviklingslitteraturen (Lee, 2012, p.110ff.), ofte som en lidt udkældt og irrelevant dimension af relationen mellem vejleder og studerende, bør genbesøges og diskuteres på en ny måde ud fra undersøgelsens fund.

Oplægsholdere

Søren Bengtsen